

HUMANITIES INSTITUTE

DON CİVANI (1879-1882)

Ahmet Vefik Paşa (1823-1891)

Genel bakış

1665 yılında Moliere tarafından kaleme alınan eserin orijinal adı "Dom Juan"dır. Moliere bu eseri "din aleyhtarı bir muharrir" olarak adlandırılmasına sebep olan "Tartuffe" adlı eserinin uyandırdığı infiali biraz olsun yumuşatmak için kaleme almıştır. Oyunda yer alan şahısların isimlerinin çoğu İspanyol olmasına rağmen bir kısmı da Fransız'dır. Paris'te bulunan İspanyol kumpanyalarının tesiriyle Fransızca benzerinin "Dom Juan-L Festin de pierre" adıyla Moliere tarafından yazılan oyun Ahmet Vefik Paşa tarafından "Don Civani" adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir. Moliere'in Dom Juan'ında iyiler ve kötüler arasındaki karşıtlık, Ahmet Vefik'in Don Civani'sinde olduğu kadar keskin değildir. Vefik Paşa'nın yapıtı, Don Civani'yi tamamen "kötü" bir adam olarak yansıtmaktadır.

Kişiler

Don Civani: Kadınlara, şehvete ve aşk oyunlarına düşkün biridir. Tanrıya ve dinin kurallarına inanan ahaliyi ahmak olarak görmekte ancak kadın güzelliğine düşkün ve her güzel kadınla birlikte olmayı arzu eden bir çapkındır.

Sganarel: Don Civani'nin yaptıklarına karşı olmasına rağmen daima yanında yer alan, sadık uşağıdır.

Dona Elvire: Yaşadığı manastırdan Don Civani tarafından kaçırılarak onunla evlenen ve sürekli aldatılan bir kadındır.

Güzman: Dona Elvire'nin uşağı, Sganarel anlattıktan sonra Don Civani'nin nasıl bir adam olduğunu öğrenmiştir.

Don Karlo: Dona Elvire'nin kardeşi, Don Civani tarafından kısıtıldığı adamlardan kurtarılır.

Don Alfonso: Dona Elvire'nin kardeşi, Don Civani'nin kardeşine yapmış olduğu ihanetleri duyduktan sonra onu öldürmek ister.

Don Lui: Don Civani'nin babası, oğlunun yaptıklarından şikayetçidir.

Katerina: Petro'nun yavuklusu köylü bir kızıdır. Don Civani tarafından baştan çıkarılarak yavuklusundan vazgeçer.

Marigo: Don Civani tarafından kandırılan başka bir kızıdır, Don Civani'nin kendisiyle evleneceğini düşünür.

Petro: Don Civani ve uşağını boğulmaktan kurtaran, Katerina'yı seven fakat terk edilen köylü gençtir.

Sanem: İlahi adaletin temsilcisi olarak görülen, Don Civani'nin öldürdüğü kumandanın heykelidir.

KONU

Don Civani, F asilzadelerinde sefih bir gençtir. Dona Elvire ile evli olmasına rağmen çapkınlıklarına devam etmektedir. Uşağı Sganarel onun yaptıklarını onaylamamasına rağmen daima yanında yer almaktadır. Babası Don Lui de Don Civani'den şikayetçidir. Fakat Don Civani herkese yaptığı gibi babasını da ciddiye almaz. Karısı Dona Elvire de daha önce manastırda yaşamış fakat Don Civani'ye inanarak onunla evlenmiş ve manastır hayatını terk etmiştir. Ancak kocasının yaptıklarına daha fazla dayanamayarak tekrar manastıra dönmeye karar verir. Don Civani, peşindeki belalilerinden kurtulmak ve babasına iyi görünmek için çevresindeki insanları, yaptıklarından pişman olduğuna ve kendisini dine adayarak, dünya hayatından elini eteğini çekeceğine inandırmaya çalışır. Don Civani ve Sganarel, birkaç yıl önce öldürdüğü bir komutanın mezarı ve heykeli önünde dururlar ve Don Civani heykeli yemeğe davet eder. Yemeğe gelen heykel bir ziyafette kendisi vermek ister. Don Civani'yi ziyafete davet eden heykel, orada Civani'nin elini tutar ve Don Civani yanarak ölür.

OLAYLAR

Çapkınlıktan vazgeçmemek Don Civani'nin uşağı Sganarel, Dona Elvire'nin uşağı Güzman'a, Don Civani'nin dünyanın en çapkın adamı olduğunu, önüne gelen kadınla evlendiğini, ne tanrıya ne şeytana inandığını anlatır. Dona Elvire'den sonra Don Civani başka bir kadına aşık olmuştur. Tek bir güzele kapılıp gitmenin diğer güzellere yapılacak bir haksızlık olacağını anlatır. Sganarel, dinsizlerin sonunun iyi olmayacağı uyarısında bulunur, Don Civani'yi katmadan dinsiz insanlara bir nutuk çeker. O sırada Dona Elvire gelir ve Don Civani'ye haber vermeden şehirden ayrılışının hesabını sorar. Don Civani, Dona Elvire'nin manastıra kapanmak biçimindeki ilk kararından döndürmenin günah olacağını düşündüğü için onu terk ettiğini öyler. Dona Elvire onu kötü olmakla suçlayarak günahının cezasız kalmayacağını söyler. Petro adında bir köylü Don Civani ve Sganarel'i boğulmaktan kurtarır. Don Civani, Petro'nun sevgilisi Katerina'ya ve Marigo adında başka bir köylü kadınına da aşk ilan eder. Sganarel, ölüm tehlikesi atlattıkları bir kazadan sonra Don Civani'nin kadınları düşünüyor olmasına şaşırılmaktadır. Don Civani, Katerina ile aralarına giren Petro'yu döver. Marigo ve Katerina'nın kulağına ayrı ayrı fısıldayarak her birine ötekinin kendiyile evlenmeyi kafasına taktığını inandırır. O sırada La Rame gelerek Don Civani'nin peşinde atlılar olduğunu, kaçması gerektiğini haber verir.

Hiçbir şeye inanmamak Don Civani köylü, Sganarel'e ise doktor kıyafetleri içinde kaçmaya başlar. Don Civani, doktorluğa da inanmamaktadır. Sganarel neye inandığını sorduğunda iki ile ikinin dört, dört ile dördün de sekiz ettiğine inandığını söyler. Yolda bir dilenciye rastlar. Don Civani dilenciye, sövmesi karşılığında ona bir altın vereceğini söyler, dilenci reddeder. Don Civani altını insanlık sevgisi adına verir. Üç kişi tarafından kısırılmış bir adam görerak kavgaya karışır ve adamın hayatını kurtarır. Bu adam, Dona Elvire'nin kardeşi Don Karlo'dur. Dona Elvire'nin diğer kardeşi Don Alfonso gelerek Don Civani'yi öldürmek ister. Don Karlo engel olur. Daha sonra Don Civani, öldürdüğü kumandanın mezarını görür. Kumandanın heykelini yemeğe davet eder. Heykel kabul anlamında başını eğer. Sganarel, bu olayı tanrının bir işareti, Don Civani ise saçma ve anlamsız olarak değerlendirir.

İkiyüzlülüğün sonu Don Civani'nin babası Don Lui, oğluna davranışlarından utanç duyduğunu söyler. Dona Elvire, peçe takmış bir halde, Don Civani'yi ziyaret ederek tanrının gazabını daha fazla üstüne çekmemesi için onu uyarır. Don Civani, Sganarel'e Elvire'nin hal ve tavrının onda yeniden bazı duygular uyandırdığından söz eder. O sırada kapı çalınır ve kumandanın heykeli gelir. Heykel sofraya oturur ve Don Civani'ye ertesi gün kendiyile yemek yemeye cesareti olup olmadığını sorar. Sganarel ile birlikte gelecekları yanıtını alır. Don Civani, babasını doğru yola döndüğü ve geçmişte yaptıklarından pişmanlık duyduğunu söyleyerek kandırır. Don Civani, din adamı olmaya karar vermiştir. İnsanların ağızlarını kapamak için en iyi yolun ikiyüzlülük olduğunu söyler. Sganarel, tanrının bunu kabul etmeyeceği uyarısında bulunur, Don Civani, tanrının kendiyile daha açık konuş-ması gerektiğini söyler. Peçeli kadın kılığında bir hayalet Don Civani'ye tövbe etmesi için son birşans verir. Don Civani tövbe etmez. Heykel, Don Civani'nin elini tutar, şimşek iner ve düştüğü yer alev alev yanar. Aylıklarını alamayan Sganarel'e göre, kendi dışında herkes onun ölümüne memnundur, herkesin öcü alınmıştır.

Tema

İkiyüzlülük Sürekli herkese farklı konuşan, insanların duygularıyla oynayan bir kişiliğin sonunda ettiklerini bulduğunu görmekteyiz. İnsanların hayatlarına ve kişiliklerine yapılan saygısızlığın bedeli er ya da geç ödenecektir.

Karakter incelemesi

Don Civani (Çapkın)

Karakter Don Civani, inanmayan, kendi zevkini her şeyden üstünde tutan, çapkın, ikiyüzlü, babasına bile saygı göstermeyen, eşini aldatan ve aşka inanmayan bir tiptir. Eline geçen ilk fırsatta karışına ihanet eden Don Civani, kendisini uyararak kişilere de kulak asmaz.

Aktivite Don Civani, uşağı Sganarel ile boğulmaktan son anda Petro tarafından kurtarılır. Don Civani, Petro'nun yavuklusuna ilan aşk eder. Peşine düşen adamlar olduğunu duyunca kılık değiştirerek kaçmaya başlar. Kaçarken tesadüfen Don Karlo'yu başka adamların elinden kurtarır. Yıllar önce öldürdüğü kumandanın mezarına rastlar ve oradaki heykeli yemeğe davet eder.

Kişiler Don Civani, sürekli uşağı Sganarel ile hareket eder. Yeni aşklara yelken açmak için Don Elvire'den ayrılır. Katerina ve Marigo'ya aşkını ilan eder. Don Karlo'yu kurtararak, Don Alfonso'nun kendisini öldürmesinin önüne geçmiş olur. Heykeli yemeğe davet ederek kendi sonunu hazırlar.

ÖRNEK OLAYLAR

Çapkın Sganarel, Don Civani'nin yeni bir gönül işini olduğunu anlar. Don Civani da inkar etmez. Bir kadınla hayat geçmeyeceğini söyler. Don Civani: Ey, bakayım, senin fikrin nedir? Sen bu iste ne zannedersin? Sganarel: Ben mi, efendim?... Ben, günahınıza girmeyim ama sizin başınızda bir yeni muhabbet yelleri eser derdim. Don Civani: Ya, Öyle zannedersin ha, eh yanlışın yok. Dona Elvire'yi bir yeni mahbubum zihinden dür ettiğini sana itiraf ederim. Sganarel: İlahi, ben Don Civani'yi su gibi ezber bilmez miyim? Gönünüzün ne hercayı olduğunu, bir yerde duramayıp alakadan alakaya ent bent olduğunu bilmez, miyim? Don Civani: Ey, bunda hakkın da yok mu? Sganarel: Hi ha, efendim, şu... Don Civani: Nedir, söyle. Sana izin, raz-ı derununu izhar eyle! Sganarel: Efendim ne demek! İsterseniz, siz, elbette haklısınız ama, istemezseniz o zaman artık o zmana başka... Çünkü doğrusu hareketiniz pek mergup ta değil. Öyle her rasgeldiğimize taaşşuk... Don Civani: Vay, bizi ilk yakalayan dostu bağlanıp kalmak, onun hatırı için bütün cihanı feda edip artık göz açmamak, diyor, güzel görmemek, genç yaşta meyit hükmüne geçmek... gönülün bunu mu arzu eder? Yok, yok, sebat, vefa budalalar kâridir. Her güzel, beni bir türlü ram ve meftun eder. Birinci rasgelen gülen adam diğerlerini güzellik sihriden mahrum etmeye neden muktedir ola? Cemali ben nerde görsem meshur ve pamal olurum, onun tatlı cebir ve cezbine dayanmam, hallenir, ölürüm. Bir güzelin zincir-i zülfüne bağlı bulunsam bile diğerinin hakk-ı cazibesini münkir olamam. Benim, her güzeli görmeye gözüm var. Her gördüğüm güzele tabii, borcum olan şapaş ve hayreti ifa ederim. Bin gönülüm olsa her birini bir nazik eda tannaz-ı mest nâza emanet ederim. Zaferyab-ı emel olmaktan insana daha ne büyük lezzet var. Ben de cihangirler gibi, emel sahibiyim. Fetihden fethe şitap; İskender-i alemküşa gibi, ben, bütün dünyanın arzuy-u teshirinde ıstırap ederim. Nolaydı, daha nayap alemler olaydı da ta oaraya kadar dest-i tetavül meddiyle nam alıp aşk ellerinde bir kahraman olaydım.

Kıskanç Don Civani, Sganarel'e bir kıza vurulduğunu peşinden buralara geldiğini söyler. Kızın bir yavuklusu olduğunu nişanlandığını ve kıskandığını belirterek onları ayırmak için tuzaklar kurduğunu anlatır. Don Civani: Adam, olacak belayı peşin düşünmek ne lâzım! Ben safamı ararım. Sana dediğim civan mehpere yavuklanmış ta nişanlısıyla buraya gelmiş. Ben, onlara dört beş gün evvel, düş olmuş idim. Uşşakin birbirlerine bu rütbe muhabbet ibraz ettiklerini de, görmemiş idim. Benim de merakım kalktı, yüreğime kıskanç ateşi girip, hemen aşk alevleri har har çıkmaya başladı. Artık haset ve gayretten onları rişte i muhabbetini ben kırmayı kur- dum. Fentler ettim, tuzaklar yazdım. Nihayet bugün kayıkla gezmeye çıkacaklarmış, ben de hazırlık gördüm. Ol gül-ü gülzar-ı melahati rakibin elinden kapıp aparacağım. Sganarel: Aman efendim, bu kar-ı mayup... Don Civani: Ha, sen silahlarımı al da gel bakayım... Ah, ne fena tesadüf!

Baştan çıkarıcı Don civanı gittiği yerde Katerina'yı görür ve onu da beğenir. Ona türlü iltifatlar ederek onu baştan çıkarır ve onu etkilemeyi başarır. Ona nikah kıymak istediğini söyleyerek onu kandırır. Katerina: Ağacığım, siz öyle buyurursun, zevkle-nirsin beni. Don Civani: Ben mi, zevka almak? Allah saklasın, a mehparem. Ben seni severim, can ve gönülden derim. Her ne desem, senin güzelliğindir beni mecbur eden.. (Sganarel'e) Ah! a Sganarel, bak pamuk ellere. Ah, bir öpsem şu mumukları! Katerina: Ağacığım, pek kap kara, kap kara. Bilseydim, kepekle yıkardım. Don Civani: Güzelim, Katerina, elbette sen kocada değilsin ya, ha? Katerina: Hayır, ağan! Gelen yıl Petro'ya varacağım, İzmragda'nın oğluna. Don Civani: Vay! Senin gibi bir inci, öyle sümsük hödüğe nasip olmak? Yok, yok, bu olmaz. Güzellik mülkünü çurçar etmek! Be bu ne demek olsun! Canımın canı böyle köyde kalacak ay ve gün müsün? Sana saraylar mekân! Sizin nasibinizdir beni buralara getiren... Senin aşırı taşırı hüsnün, bak, bana derhal ne istikbal gösterdi. Kendi ikbalimden bir yılda olacak muhabbet bir ande pişti. Katerina: Ama, bak, gerçek ağacığım, ne işleyin, ne yapaym bilemeyon. Sizin sözlerinizden hoşlaşıyorum. Ama, genç ağaların lafına inan olmaz, dediler. Kızanlar, kızları aldatır, diye korkuyon! Don Civani: Yok, ben onlardan değil. İşte, Sganarele sor, canım. Sganarel: Hayır, ne münasabet! Katerina: Gorüyon mu gözüm ben fakir köylü kızı, eksik etek! Beni baştan çıkarsalar ölürün. Don Civani: Ben mi, a güzelim! Sana zarar getirmek... O yavuzluk bende yok. Bende insaf var. Ben seni severim, a Katerinam! Ben, seni nikâh etmek isterim. İşte ben hazırım. Bu da şahit olsun.

İkiyüzlü Don Civani iki kıza da aşkını ilan etmiş ikisine de nikah kıyacağını söylemiştir. Kızların birine başka diğerine başka şey söyleyerek onları oyalar. Don Civani: Ben size ne dedim, ikiniz de benden vât aldığınızı iddia ediyorsunuz. Söz alan işi bilir, artık başkasının lakırdısını kaydetmez. İş, söylemekte değil; yapmakta. Siz görürsünüz. (Yavaşça, Katerina'ya) Sen bilmez misin, a ciğerim? (Yavaşça, Marigo'ya) Ona, ne bakarsın, a sevgilim. (Yavaşça, Katerina'ya) Seni severim. (yavaşça, Marigo'ya) Sana ölürüm. (Yavaşça, Katerina'ya) Sen, güzelim, kendini bilmez misin? (Yavaşça, Marigo'ya) Seni gören, başkasına bakar mı, a canım? Mavi boncuk kimde gönülüm onda! (Yüksek sesle) Bir İşim var, bakayım da geleyim.

İnançsız Sganarel, Don Civani'nin inaçsız olduğunu bilir ve tam olarak nelere inanmadığını sorar. Don Civani hiçbir şeye inanmamaktadır. İnanıldığı şeyin iki iki daha dört olduğunu söyler. Sganarel: Siz tababete inanmıyorsunuz, başka bahse geçelim. Zira bu kıyafetimin iktizasını ben de mücadeleye istidat duyarım. Bazı şeyler anlamak isterim, izninizle size sorayım: Siz halik-i semavata gerçekten inanmaz mısınız? Don Civani: Geç orasını! Sganarel: Eh, inanmazsınız demek. Ey, cehenneme ne der siniz? Don Civani: Geç! Sganarel: O da, ha!... Ey, efendim, şeytana? Don Civani: Hi. hi... Sganarel: Pek eyi; o da gitsin. Ya ahrete, âlem-i bekaya ne dersiniz? Don Civani: Ha, ha, ha! Sganarel: Ey, a canım! Siz neye itikat edersiniz? Elebette bir şeye inanmalı ya! Don Civani: Bak, Sganarel,, ben inanır, iman ederim ki iki ile iki dört, dört ile dört ise sekiz eder.

Sganarel (Doğrucu)

Karakter Sganarel, her zaman doğruları söyleyen Don Civani'yi eleştiren ve etrafındakileri uyarıcı biridir. İnançlı ve sadık biridir. Korkak ve olaylara çok fazla karışmak istemeyen bir karakterdir.

Aktivite Sganarel, Don Civani'nin peşinde gezerek onun her dediğini yapar. Fırsat bulunduğu kızları Don Civani'ye karşı uyarır. Don Civani'nin ölmesinden herkes memnun olsada o alamadığı aylıklardan dolayı memnun değildir.

Kişiler Sganarel ilk olarak güzman'a Don Civani'nin nasıl birisi olduğundan bahseder. Katerina ve Marigo'yu uyarak onun herkese nikah kıydığını söyler.

ÖRNEK OLAYLAR

Doğrucu Sganarel, Güzman'a manastırdan gelmekle iyi etmediklerini söyler. Güzman neden böyle söylediğini sorar ve hanıma karşı bir vefazıklık yapmayacağını düşündüğünü söyler. Sganarel, Güzman'a Don Civani'yi tanımadığını ve nasıl bir adam olduğunu anlatır. Sganarel: Vah, zavallı Güzman! Sen, dostum, daha Don Civani'nin ne adam olduğunu bilemiyorsun.

Güzman: Nasıl adam olabildiğini hiç bilemem. Eğer bize bu hainliği ettiyse buna da akıl erdiremem. Ol kadar izhar-ı aşk, ol mertebe ibraz-ı ıstırap ve şevk! Bihadd-i kıyas aht ve yeminler niyaz ve enin, iştikây-i hazin durmaz gözyaşları, ateşli meveddet naneleri, mükerrer iman ve misak, hasılı, cezbe halleri, yeis ve vecit buhranları daha ortada iken Dona Elvire'yi ele geçirmek için korkmayıp manastır setlerini tehevür ve şiddetle kırmış iken şimdi dönüp te peymanını şikest edebileceğine nasıl kanayım.

Sganarel: Ben bunu pek kolay anlar, inanırım. Sen hacıyı tanısaydın, daha neler yapabileceğini rana derk ederdin. Dona Elvire hakkında efkârını tebdil ettiği meczumum değil; ben bunu iddia etmem. Emri iktizasınca kendisinden evvel yola çıktığını bilirsin, buraya vusulünden beri hâlâ bana bir şeyde açmadı. Ancak, beynimizde kalsın, benim efendim. Don Civani, yeryüzünün en büyük asi, fasik habislerinin biridir, sana haber vereyim. O, bir pervasız, azgın, zebani, imansızdır. Yere göğe inanmaz mevlâsından çekinmez, şeytandan korkmaz, ömrünü kudurmuş hayvanlar, rint mündarlar gibi sürer, geçirir nemrudun biridir. Din ve takva nasihatına kulak asmaz, itikada saçma tabir eder. Senin hanıma akd-i nikâh etmiş diyorsun, o, nefis-i emmari için daha neler yapmazdı, neler; hatta kedisini, köpeğini, seni de beraber nikâh ederdi. Ona göre nikâh ta söz müdür? Akd-i izdivaç, indinde, su içmek gibidir; sevdiklerini avlamaya bir hazır tuzaktır. Vira her yandan evlenir. Bakire, seyyibe, kibar hanım, köylü kızı, başı bez olsun da ne olursa, cümlesini sağdan soldan hoş görür; hepsini hora geçirir, her yerde hibale-i nikâhına taktıklarının isimlerini sana döküp sayacak olsam akşam olur. Sen, buna şaşıyorsun, benzini atıyor ama dediklerim binde biri değil! Yedigârın tam şahsını tasvir edecek olsam bu dediklerim yanında pek taslak kalır. Eh, daha ne renkler, ne nokteler eksikliği var. Şu kadarı kafidir ki, o, bir gün gazab-ı ilahiye uğrayacak adamdır. Benim de, onun hizmetinde bulunmaktan ise, şeytana kul olmam daha iyi olur. Onun şakavetlerinden öyle öğreniyorum ki ne cehennem olup gidecek ise olsun da kurtulayım, derim.

Eleştiren Sganarel, Don Civani'nin sürekli nikah kıymasını eleştirir. Onun yaptıklarını sanki başkasına söylemiş söyleyerek düşündüklerini dile getirir. Sganarel: Yok, hayır... sanki... şu, ayda bir kere evlenip on karı almak, bu günah değil mi ya? akit, mübarek şey! Mevlânın emri... Don Civani: Sen öyle şeye karışma. Mevlâ ile uzlaşırım ben. Sganarel: Aman efendim, Rabbiye zuum olmaz, eden zuum görür derler. Asilerin akibeti hayır olmaz. Don Civani: O, o, ahmak, ben o kadar öğüt sevmem, bilirsin. Sganarel: Efendim, benim sözüm size değil; siz, bildiğinizi işlersiniz elbette. Ama, bazı zevzek gençler vardır, niçin bilmez de, azgınlık asilik hoştur, zarafettir diye dinsizlik, pervasızlık ederler; sözüm ona! Ben onlara, onların suratına karşı derim ki "Siz Allahtan korkmuyorsunuz, musunuz, ledünniyatı saymayıp istihza etmekten titremiyor musunuz? Sizin gibi yer böceği, hakir, zelim mahlûklar, halikın aziz, mukaddes tuttuğu şeylere gülüyor musunuz?" Ben onlara derim "Kudret, kuvvet sahibi ulu Mevlâyâ isyan mı ediyorsunuz? Kibarsınız, kıvrık, sarı perukalar, zarif başlarınız, tüy, sorguç, elbiseniz sırma, seraser ve zerbef, şerit ve kurdeleleriniz al ateş renk... ey olmakla... sanır mısınız ki bunlarla her istediğinizi işlemeye muktedir olursunuz, a zırta pozlar! (Don Civani dik dik bakar.) öyle derim ben onlara. Siz, benden... ben ki bir uşak

parçasıyım, işte benden alınız haberi. Mevla, encamında böyle şakilerin hakkından gelir, şedit ikap olur.
İşte ben...